

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет соціально-гуманітарних технологій та менеджменту
Кафедра мовної підготовки та соціальних комунікацій

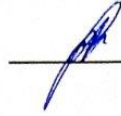
Затверджено
Вченою радою факультету соціально-
гуманітарних технологій та
менеджменту
протокол від 13.04 2023 № 11
Голова Вченої ради факультету
 Наталія ЗИКУН

Методичні рекомендації
до проведення семінарських занять
з навчальної дисципліни «Психолінгвістика»
для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
(денної та заочної) форми навчання
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»
спеціальність 035 «Філологія»
ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно)»
Статус дисципліни: вибіркова

Ірпінь – 2023

Методичні рекомендації складені на основі робочої програми навчальної дисципліни «Психолінгвістика», затвердженої Науково-методичною радою Університету 20.01.2022 протокол № 2.

Укладач:

А.І. Чорна, ст.. викладач кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій

Розглянуто та схвалено кафедрою мовної підготовки та соціальних комунікацій, протокол від 12.04.2023 № 8

Завідувач кафедри Т.С. Гіріна, д.н. з соц.. комунікацій, професор

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. Ціль та мета	4
3. Пояснення за розділами та темами навчальної дисципліни	5
4. Методика проведення практичного заняття	8
5. Перелік контрольних питань	12
6. Рекомендована література.....	12

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації до проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Психолінгвістика», складені на основі робочої програми навчальної дисципліни «Психолінгвістика» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно)», затвердженої вченою радою Навчально-наукового інституту гуманітарних наук у 2020 році, яка передбачає комплексну реалізацію практичної, розвиваючої, загальноосвітньої та виховної цілей під час навчання іноземної мови.

Курс «Психолінгвістика» є необхідною складовою частиною вивчення курсу базових філологічних дисциплін для бакалаврів за спеціальністю «Філологія». Він надає можливість опанувати основні питання лінгвістики: від сутності, походження і функціонування мови як знакової системи, її внутрішньої структури до поглибленого розгляду основних розділів лінгвістики (фонетики, фонології, лексикології, граматики).

Курс «Психолінгвістика» розрахований на здобувачів вищої освіти 1 та 2 курсу навчально-наукового інституту гуманітарних наук, спеціальності «Філологія». Викладання курсу має лекційно-семінарський характер, відведених для теорії та історії лінгвістики.

Теми семінарських занять з навчальної дисципліни «Психолінгвістика» відповідають навчальному плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 035 «Філологія» і є необхідною складовою частиною лінгвістичної освіти. Вони дають можливість оволодіти теоретичними засадами лінгвістичної науки, уміти витлумачувати визначальні явища фонетики, лексикології, граматики, зіставляти факти різних мов.

Засвоєння дисципліни «Психолінгвістика» забезпечить студентам-філологам глибоке осмислення всього циклу лінгвістичних дисциплін як чіткої системи, складові якої взаємопов'язані і взаємозумовлюють існування одна одної. Семінарські заняття включають відповідно вузлові питання кожної частини й вивчаються у формі семінарських занять (презентацій, конференцій, дискусій, колоквіумів тощо).

Семінарські заняття курсу «Психолінгвістика» передбачають:

- викладання теоретичних питань щодо функціонування мови як наукової системи;
- послідовність викладення матеріалу від питань історії мовознавчої і лінгвістичної наук до їх актуальних питань;
- різноманітність та адекватність типів завдань і видів роботи.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з 1 навчального модуля та 2 змістових модулів, тематика яких представлена у структурі навчальної дисципліни.

2. ЦІЛЬ ТА МЕТА

Мета семінарських занять з навчальної дисципліни «Психолінгвістика» – допомогти здобувачам вищої освіти опанувати основи лінгвістики та перекладознавства, дисциплін, що передбачають уміння мислити абстрактними категоріями, а тому є особливо складними для розуміння, опанувати систему знань про закономірності процесу перекладу та аналізу текстів. Здобувачі вищої освіти мають знати теоретичні засади лінгвістичної науки, основи теорії та історію перекладу, уміти витлумачувати визначальні явища фонетики, лексикології, граматики, зіставляти факти різних мов.

Семінарські заняття з курсу «Психолінгвістика» спрямовані на формування професійної комунікативної компетенції.

Основні складові навчального процесу:

- навчити визначати завдання науки про мову, місце лінгвістики серед інших наук;
- визначати функції мови, установлювати діалектичний зв'язок мови і мовлення, мови і мислення;

- ознайомити із сучасним станом лінгвістичної науки в Україні й за кордоном;
- вивчити базові теоретичні положення, поняття й терміни сучасної лінгвістики як системи уявлень про міжмовну й міжкультурну комунікацію; аспекти, моделі, методи, основні закономірності лінгвістики;
- визначати елементи мовної структури у їх взаємозв'язку;
- визначати основні процеси історичного розвитку мов та взаємодії мов і діалектів;
- навчити диференціювати тексти;
- сформуувати вміння і навички щодо різних типів психологічного аналізу.

В основу даних методичних рекомендацій покладено процес розвитку та удосконалення теоретичних знань здобувачів вищої освіти. Метою рекомендацій є організація ефективної навчальної та методичної роботи щодо підготовки оволодіння здобувачами освіти лінгвістичних дисциплін і створення наукової бази для їх засвоєння, забезпечення усвідомлення основних проблем, понять і термінів лінгвістичної науки, підготовки їх до активного оволодіння всіма іншими дисциплінами мовознавчого циклу.

3. ПОЯСНЕННЯ ЗА РОЗДІЛАМИ ТА ТЕМАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1: Психолінгвістика як наука. Мовленнєва діяльність.

Основні поняття: Психолінгвістика, мова, мовлення, мовленнєва діяльність.

Етапи та напрямки дослідження мовленнєвої діяльності в сучасній науці. Історичні джерела психолінгвістики.

Античний період: Мова як процес мовлення. Філософи античності – Демокрит, Платон, Аристотель про співвідношення мови, мовленнєвої діяльності та мислення. Період середньовіччя та епохи відродження. Специфіка досліджень процесуального дослідження мови, її семантичний компонент. Св. Августин про діалектику «внутрішнього» та «зовнішнього» у мові. Прісціан та розгорнутість мовного вислову. П.Абеляр, Р. Луллія, Фома Аквінський, Р.Бекон про дослідження мови як знакової системи.

Універсальні граматики та П. Флоренський. Петро I та семантика мови. Значення контексту у процесі функціонування мови.

Новий час (XI – XIX в.в.): Міждисциплінарний підхід до дослідження мови. Ідея мовних універсалій (Ф. Бекон; Рене Декарт; Антуан Арно; Клод Ласло) Основна одиниця мови – речення. Ідея про глибинні та поверхневі семантико – семантичні структури. Розвиток ідей про пріоритет семантики мови, зв'язку мислення та мови. Розгляд мовних категорій як психологічних категорій. Фундатор наукової лінгвістики В. Гумбольдті та вплив його ідей на сучасну психолінгвістику. Універсально-психологічний підхід до мовної діяльності. Ідеї Штейнтала та Потєбні про співвідношення мови та мислення. Г. Бодуен де Куртене та проблеми дослідження патології мови.

Новітній час: Л.В. Щерба, О.О. Леонтьєв, Л. Блумфілд, Г. Хед, Л.С. Виготський – про розвиток психології мови. Виникнення психолінгвістики як самостійної галузі наукових знань (Н.Пронко, 1946 р.) Українська психолінгвістична школа.

Тема 2: Мовленнєва діяльність і мова. Засоби реалізації мовленнєвої діяльності

Основні поняття: Психолінгвістика, лінгвістика, мовлення, мова, мовний знак, мовна активність.

Психолінгвістична теорія мовної діяльності. Поняття про діяльність та теорію мовної діяльності. Психологічна концепція діяльності О.О. Леонтьєва. Критерії класифікації різних видів діяльності. Інтеріоризація та екстериорезація. Психологічні механізми мовної

діяльності. Характеристика психологічних механізмів в дослідженнях В. Артьомова; М.І. Жинкіна; І.О. Зимньої. Основні види мовленнєвої діяльності. Психологічна характеристика мовлення, слухання письма та читання. Загальне та відмінне у видах мовленнєвої діяльності. Різні способи формування видів мовленнєвої діяльності. Предметний (психологічний) зміст мовленнєвої діяльності. Поняття про психологічний зміст діяльності. Предмет діяльності.

Тема 3: Види мовленнєвої діяльності

Основні поняття: Мовленнєва діяльність, мовлення, операційна структура

Основні види мовленнєвої діяльності. Психологічна характеристика мовлення, слухання письма та читання. Загальне та відмінне у видах мовленнєвої діяльності. Різні способи формування видів мовленнєвої діяльності. Поняття про операційну структуру за О.О. Леонтьєвим. Динамічна система дії та операцій; навички та вміння, що входять до дії та операцій, їх специфічні ознаки.

Тема 4: Основні способи реалізації мовленнєвої діяльності

Основні поняття: Мова, мовлення, функції мовлення

Загальні функції мови та мовлення. Регулятивна та комунікативна, функція мови та мовлення. Інтелектуальна індивідуальна функція мови та її зв'язок з предметним змістом мовлення. Формування номінативної функції в онтогенезі. Номінативна (репрезентативна) функція мови як головна функція мови. Психологічний зміст та засоби формування номінативної функції. Основні форми зовнішнього усного мовлення. Психологічна характеристика письма і читання як видів мовленнєвої діяльності. Особливості структури та семантики внутрішнього мовлення. Кодові одиниці внутрішнього мовлення.

Тема 5: Розвиток мовлення в онтогенезі

Основні поняття: Мовлення, сприйняття, адресат, адресант, апперцепція, антиципація, текст, реципієнт, смислова дистанція.

Про природу мови і мовлення та онтогенез мовлення в філогенезі людини. Критичний період для засвоєння мови. Процес засвоєння мови дитиною: – сприймання, слухове розрізнення та продукування звуків людського мовлення немовлятами; – перші слова; – розвиток граматики і дитяча словотворчість; – основні принципи розвитку раннього дитячого мовлення. Проблема впливу середовища і генетики на мовленнєвий розвиток дитини. Дитяче мовлення як ключ до розуміння пізнавальних процесів (Ж. Піаже, Л. Виготський, Дж. Брунер).

Тема 6: Психолінгвістичні теорії процесу породження та сприйняття мовлення

Основні поняття: Мова, мовлення, комунікативна функція.

Функції мови та мовлення за О.О. Леонтьєвим. Специфіка та значення волонтактивної функції. Апелятивна функція та її застосування. Релятивна функція. Діакритична та операціональна функція. Негативна та фактична функція. Специфічні функції мови та мовлення. Комунікативна функція передачі інформації та регуляції поведінки. Функція

оволодіння суспільно – історичним досвідом людства у сфері комунікації, її характерні ознаки.

Тема 7: Текст і понадфразова єдність

Основні поняття: Понадфразова єдність, мовлення, мовний знак, мовна здатність, мовна активність, текст.

Одиниці процесу породження та сприйняття мовних висловів. Психолінгвістичні одиниці – структурні одиниці мовленнєвої діяльності (Ч .Осгуд; Л.В. Щерба; С. Сапорта; Л.С. Виготський; О.О. Леонт'єв). Одиниці мовлення в психології – одиниці реалізації мовленнєвого процесу. Психолінгвістичні підходи до інтерпретації одиниць мови. Когнітивні підходи до інтерпретації одиниць мови. Обробка тексту та пізнання слів: когнітивно – анатомічний підхід. Слово та мовленнєвий вислів – основні одиниці мовленнєвої діяльності. Слово – універсальна та основна одиниця процесів мовопородження та мовосприйняття. Оперування значенням слова в різних контекстах.

Тема 8: Психолінгвістичні підходи до інтерпретації одиниць мови

Основні поняття: Мовлення, стохастична модель, модель безпосередніх складників, «глибина речення», трансформаційна граматики.

Концепції українських психолінгвістичних шкіл. Значення наукових досліджень А.Р. Лурія, М.І. Жинкіна для розвитку ідей психолінгвістики. Теорія породження мови Л.С. Виготського. Розвиток психолінгвістичних ідей в дослідженнях О.Р. Лурія; О.О. Леонт'єва; М.І. Жинкіна; Л.С. Цветкової; І.О. Зимньої; Т.В. Ахутіної та ін.). Теоретична концепція О.Р. Лурія. Категорія «комунікаційної події». Формулювання мовного вислову за О.Р. Лурія. Модель породження мови за М.І. Жинкіним. Поняття про внутрішню мову. Предметно – схемний код. Специфічні семантичні «правила». Поняття про «задум» цілого тексту та «породження тексту як його розсортування». Модель породження мови І. О. Зимньої. Мовлення як засіб формування та формулювання думки. Три головних рівня породження мовлення: мотиваційно–спонукаючий, формуючий, реалізуючий. Модель породження мови за Т.В. Ахутіної. Три рівня програмування мови: внутрішнє, граматичне структурування та моторна кінетична організація вислову. Три операції вибору елементів вислову.

Тема 9: Психолінгвістичні стратегії оволодіння і користування другою (нерідною) мовою

Основні поняття: Інтерференція, білінгвізм.

Психологічні особливості засвоєння другої мови. Інтерференція під час вивчення другої мови та її види. Поняття білінгвізму. Психологічні аспекти формування іншомовних навичок. Вплив раннього білінгвізму на мовленнєвий та інтелектуальний розвиток особистості.

Тема 10: Сприйняття мовлення

Основні поняття: Сприйняття, розуміння, значення, смисл.

Психолінгвістичні характеристики сприйняття: неусвідомленість, рівневість, свідомість. Механізми сприйняття: механізм еквівалентних замінів, механізм прогнозування. Моделі сприйняття мовлення. Механізм сприйняття букв і слів. Механізм сприйняття речень. Співвідношення мовленнєвого повідомлення з дійсністю у процесі сприйняття.

Тема 11: Психолінгвістичний аналіз процесів породження та сприйняття мови

Основні поняття: Мовлення, сприйняття, адресат, адресант, апперцепція, антиципація, текст, реципієнт, смислова дистанція.

Розвиток психолінгвістичних ідей в дослідженнях О.Р. Лурія; О.О. Леонтьєва; І.О. Зимньої; Т.В. Теоретична концепція О.Р. Лурія. Категорія «комунікаційної події». Формулювання мовного вислову за О.Р. Лурія. Поняття про внутрішню мову. Предметно – схемний код. Специфічні семантичні «правила». Поняття про «задум» цілого тексту та «породження тексту як його розсортування». Модель породження мови І. О. Зимньої. Мовлення як засіб формування та формулювання думки. Три головних рівня породження мовлення: мотиваційно–спонукаючий, формуючий, реалізуючий.

Тема 12: Психолінгвістичні теорії сприйняття мовлення

Основні поняття: Розуміння мовлення, рівні розуміння, мовленнєвий вислів, нейрокогнітологія уваги

Концепція процесів сприйняття та розуміння мовлення. Психологічний зміст розуміння. Процес розуміння мовлення за Л.В. Виготським. Теоретичні концепції Брудного А.А. та Цветкової Л.С. про рівні розуміння. Критерії класифікації теорій та моделей сприйняття мовлення: моторний (сенсорний), активний (пасивний) характер. Моторна теорія сприйняття мовлення у вітчизняній психолінгвістиці (Чистович Л.А.). Модель процесу мовосприйняття М. Халле та К. Стівенсона. Механізм змістовного сприйняття мовленнєвого вислову за А.С. Штерн; О.О. Леонтьєвим; А.А. Брудним. Загальна психолінгвістична модель процесу сприйняття та розуміння мовленнєвого вислову. Сприйняття та увага. Відчуття та уява. Ілюзії. Обсяг сприйняття. Функції сенсорного збереження інформації. Нейрокогнітологія уваги. Моделі селективної уваги (Бродбент; Трейсмэн).

4. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ З КУРСУ «ПСИХОЛІНГВІСТИКА»

ЗРАЗОК

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ НА ТЕМУ № 1

Мета: Сформувати уявлення про психолінгвістику як науку про мовленнєву діяльність, охарактеризувати місце психолінгвістики у системі лінгвістичних наук.

ЦІЛІ:

Методичні:

- активізація пізнавальної діяльності у процесі роботи з дидактичним матеріалом;
- вироблення вмінь і навичок засвоєння лінгвістичної інформації;
- використання групової роботи у процесі вивчення нового матеріалу.

Практичні:

- розвивати навички слухання, сприймання і засвоєння лінгвістичної інформації;
- вдосконалювати навички формування міжпредметних зв'язків;
- розвивати вміння висловлювати власні судження на запропоновану тему та аналізувати думки інших.

Освітні:

- з'ясувати предмет і завдання психолінгвістики;
- з'ясувати місце психолінгвістики серед інших наук;
- охарактеризувати зв'язки психолінгвістики з іншими філологічними і нефілологічними дисциплінами

Розвиваючі:

- розвивати мислення, мовлення, пам'ять, аналітичні здібності;
- розвивати вміння систематизувати та аналізувати нову інформацію, встановлювати зв'язки раніше вивченого з новим;
- розвивати здатність мовного самоконтролю.

Виховні:

- виховувати самостійність;
- прививати культуру мовлення, почуття краси мови;
- формувати інтерес і позитивну мотивацію до навчання;
- виховувати професійну відповідальність;
- виховувати любов до майбутньої професії;
- виховувати національно-мовну особистість;
- виховувати культуру спілкування.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ОСНАЩЕННЯ: підручники, збірники вправ, словники, методичні розробки практичних занять, методичні рекомендації до тем, таблиці, рекомендовані списки наукової і науково-популярної літератури, пакети тестів і контрольних робіт, список питань для колоквиуму, список питань для самоконтролю, лекційний матеріал у системі Power Point.

РЕСУРСИ: Інтернет, підручники та посібники

ХІД ЗАНЯТТЯ:

I. Організаційний момент: привітання, повідомлення теми та мети заняття.

II. Актуалізація опорних знань студентів. Ключові слова: Психолінгвістика, мова, мовлення, мовленнєва діяльність .

III. Опитування студентів за планом семінарського заняття №1:

Питання семінарського заняття №1:

1. Психолінгвістика як міждисциплінарна наука
2. Психолінгвістика як філологічна дисципліна
3. Загальна структура та етапи мовленнєвої діяльності
4. Психологічні механізми мовленнєвої діяльності

Короткий огляд питань семінарського заняття №1:

1. Психолінгвістика як міждисциплінарна наука

Психолінгвістика виникла не стільки як теоретична дисципліна, скільки як практична. В 40-х і 50-х роках ХХ ст. існував ряд проблем, які можна було розв'язати тільки завдяки міждисциплінарному підходу.

Психолінгвістика близька до соціолінгвістики, яка розвивається на межі мовознавства, соціології, соціальної психології та етнографії. Предметом дослідження соціолінгвістики стають проблеми, пов'язані з соціальною природою мови, її суспільними функціями, механізмами впливу соціальних чинників на мову.

Психолінгвістика тісно пов'язана з гендерною лінгвістикою, яка вивчає відмінності в мові й мовленнєвій поведінці чоловіків та жінок.

Психолінгвістика тісно пов'язана з нейролінгвістикою, яка вивчає мозкові механізми мовленнєвої діяльності та ті зміни в мовленнєвих процесах, які виникають при локальних ураженнях мозку.

Психолінгвістика тісно пов'язана з етнопсихологією. На перетині цих наук знаходиться проблема вивчення мовленнєвої поведінки різних народів. Зокрема, спостереження виявили, що північні народи – наприклад, норвежці, шведи, фіни – говорять тихіше й менш емоційно, ніж південні – зокрема, іспанці та італійці. Багаточисельні південні народи – грузини, цигани, турки, араби, високорослі етнічні групи негроїдної раси – говорять голосніше за іспанців та італійців. Деякі східні народи – японці, в'єтнамці, індуси – спілкуються дуже тихо.

Психолінгвістика пов'язана з етнопсихолінгвістикою, яка описує особливості тієї чи іншої культури в її мовному прояві. Тут значна увага приділяється опису невербальної поведінки людей різних національностей – зокрема, мові жестів і міміки.

2. Психолінгвістика як філологічна дисципліна

Психолінгвістика – це науковий напрям, що зародився на перетині двох наук – психології й лінгвістики (мовознавства) – з метою вивчення мовленнєвої діяльності людини (дитини), починаючи з етапу породження мовленнєвого висловлювання (мовлення) і закінчуючи результатом – фактом сприймання мовленнєвої продукції.

У науковій літературі існує кілька визначень психолінгвістики. Одне з них в 1954 р. запропонував психолог Чарльз Осгуд: “Психолінгвістика – це наука, яка вивчає процеси кодування й декодування мовленнєвого повідомлення”. Тут процеси мовлення співвідносяться не з системою мови, а з людиною, з її психікою. При такому підході предметом психолінгвістики є процеси продукування (породження) й сприймання мовлення у зіставленні з фізіологічним і психічним станом учасників комунікації.

Відомий психолінгвіст О.О. Леонтьєв дав таке визначення психолінгвістики як науки: “Психолінгвістика – це наука, яка вивчає процеси мовленнєвоутворення, породження й сприймання мовлення в їх зіставленні з системою мови”.

Психолінгвістика досліджує мовлення як активну, цілеспрямовану і мотивовану діяльність, її функції, мотиви, зв'язок з мисленням; вивчає механізми мовлення, його види і типи, адресанта й адресата мовлення, мовленнєву інтенцію, внутрішні процеси мовлення, кодові переходи, співвідношення мовлення й мислення в мовленнєвій діяльності; розвиток мовної здатності (здібності), процеси оволодіння рідною та іноземною мовами.

3. Загальна структура та етапи мовленнєвої діяльності

Мовлення людини є феноменом, який вивчається багатьма науками. Як об'єкт дослідження мовлення залишається спільним для всіх мовленнєзнавчих (природознавчих і гуманітарних) наук, проте їх предмети дослідження завжди специфічні, самоцінні; вони видозмінюються відповідно до самобутності і унікальності тієї чи іншої галузі знань.

Кожний предмет дослідження наук, інтереси яких пов'язані з мовленням, завжди сповнений багатством і різноманітністю змісту й форм того чи іншого аспекту цього унікального загадкового феномена.

Оволодіння мовою – процес опанування універсального засобу закріплення і передачі від покоління до покоління досягнень людської культури, мистецтва, науки. В ході свого розвитку людина оволодіває надіндивідуальним кодом і мовою, аби потім з їх допомогою долучитися до світової і національної культури, до знань, закріплених завдяки мовним засобам, зафіксованим і збереженим в писемному мовленні.

В.А. Семиченко визначає такі актуальні аспекти проблеми диференціації мовленнєвої діяльності

- мовлення як результат соціального розвитку людини;
- мовлення як фактор розвитку особистості;
- мовлення як спосіб взаємодії між людьми;
- мовлення як форма самовираження особистості;
- мовлення як спосіб оптимізації психічних процесів;
- мовлення як канал діагностики психічних особливостей;
- мовлення як засіб контролю та самоконтролю;
- мовлення як відображення рольової поведінки;
- мовлення як пізнавальний процес [3, с.14-15].

Протягом свого життя людина користується різними видами мов:

- звуковою літературною мовою,
- мовою певної соціальної групи (студентський сленг; жаргон),
- мовою жестів і рухів,
- мовою запахів,
- мовою квітів (айстра – сум; верба – відвертість; вереск – самотність; волошка – ніжність; гвоздика – мужність, стійкість; гіацинт – біда; дзвоник польовий – вдячність; конвалія – приховане кохання; лавр – слава; біла лілія – чистота; мак – краса, молодість; мальва – холодність; нарцис – гордість, самозакоханість; півонія – довголіття; пролісок – ніжність, вірність; ромашка – кохання, мир; троянда – кохання, здоров'я; тюльпан – кохання; фіалка – сором'язливість).

4. Психологічні механізми мовленнєвої діяльності

Між психологією і лінгвістикою склалося свого роду історичне розмежування предметів дослідження: ПСИХОЛОГІЯ вивчає процеси зовнішнього (усного, писемного) і внутрішнього мовлення і лише опосередковано займається мовою, оскільки її онтологія певним чином виявляється в цих процесах; ЛІНГВІСТИКА вивчає мову як систему, трактуючи її в матеріальному аспекті (система мовних умінь і навичок), або в ідеальному, не цікавлячись реалізацією цієї системи.

Актуальною проблемою психології мовлення є виявлення зв'язку мовлення з іншими психічними явищами. Вплив мовленнєвої діяльності на психічне життя людини – надзвичайний, проте він рідко усвідомлюється в повсякденному житті, хоча співвідношення мовлення з іншими психічними процесами має бути в центрі уваги педагогічних працівників.

Слово суттєво впливає на процес сприймання. Відомо, що виділення предмета з фону, утворення цілісного образу значною мірою залежить від словесно сформульованої задачі на сприймання. З допомогою слова викликаються образи уявлень, з допомогою слова вони розпізнаються, ідентифікуються, зіставляються з узагальненим образом об'єктів даного класу.

Надзвичайну роль відіграє мовлення у процесах запам'ятовування. Всім відомі ситуації тривалих і болючих пошуків предмета, який щойно тримали в руках. А потім він раптом знаходиться на видному місці. Так ось, часто це відбувається тоді, коли відповідні дії

виконуються без вербального супроводу, внутрішнього промовляння. Дії, що не коментовані подібним чином, зазвичай пам'яттю не фіксуються.

IV. Підсумки:

- 1) Підведення підсумків заняття.
- 2) Оцінювання знань, рівня сформованості загальнонавчальних навичок та вмінь студентів.
- 3) Пояснення домашнього завдання.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Дайте визначення поняття «Психолінгвістика».
2. Означте предмет та об'єкт психолінгвістики.
3. Охарактеризуйте основні причини виникнення психолінгвістики.
4. Чи пов'язана психолінгвістика з мовознавчими науками? Охарактеризуйте ці зв'язки.

Завдання для домашнього опрацювання:

1. Підготуйте порівняльну таблицю: «Наукові пошуки психолінгвістичних шкіл» (американський, європейський, український напрями). Зробіть висновок про вклад цих шкіл у формування сучасної психолінгвістики.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Балабан О. О. Мова і мислення: від архетипної до етнічної свідомості/ О. О. Балабан // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. - 2019. - Вип. 17. - С. 5-13.
2. Дячук Н. В. Психолінгвістика творчості у художньому перекладі: монографія / [Дячук Н. В.; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. - 127 с.
3. Калмикова Л.О. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посібник для студ. вищих навч.закл./Л.О. Калмикова, Г.В. Калмиков, І.М. Лапшина, Н.В. Харченко. - (Вища освіта). Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький пед. ін-т, 2018.— 325с.
4. Клак В. О. Теоретичний аналіз загальної системи розумових дій та операцій мислення / В. О. Клак // Теоретичні і прикладні проблеми психології. - 2019. - № 2. - С. 182-194.
5. Куранова С.І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. / С. І. Куранова.— К.: ВЦ «Академія», 2019. – 208 с.
6. Павленко В.М., Таглін С.О. Етнопсихологія: Навч. Посібник.— К.: Сфера, 2019. – 408с.
7. Потебня О. Думка й мова /Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2018. – 259 с.
8. Фізер І. Психолінгвістична теорія Олександра Потебні: Метакритичне дослідження. / Передм. І. Дзюби. – К., 2019. – 192 с.

Допоміжна

1. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Проблема текстуу лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках /Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2019. – С. 406-424.
2. Леві-Стросс К. Міф та значення / Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. /За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2018. – С. 448-464.
3. Леві-Стросс К. Структурна антропологія /Пер. з фр. З. Борисюк. – К.: Основи, 2018. – 387 с.
4. Мартенко О. Л. Взаємозв'язок мислення, свідомості та мови в концепціях античних

мислителів / О. Л. Мартенко, О. В. Павлишин // Юридична психологія. - 2019. - № 2. - С. 31-38.

5. Мігосек З. Структуралістські орієнтації в літературознавчих дослідженнях/ Література. Теорія. Методологія: Пер. з польськ. С. Яковенка. /Упор. і наук. ред. Д. Уліцької. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія»,2016. – С. 198-211.

6. Шаф О. В. Гендерно-психологічні аспекти української лірики ХХ століття: монографія / Ольга Шаф ; Дніпров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. - Київ : Просвіта, 2019. - 607 с.

Міжнародні видання

1. Bever T.G. *The cognitive basis for linguistic structures* // Cognition and the Development of language. – New York, 2017.

2. Bever Th. *The Cognitive Basis for Linguistics Structures* // Smith F., Miller G.A. The Genesis of Language. Cambridge, Mass.: M.I.T. Press, 2018.

3. Chomsky N. *Deep structure, surface, and semantic interpretation*. In: Steinberg D.D., Jakobovits L.A. (Eds.) *Semantics: An Interdisciplinary Reader in Philosophy, Linguistics, and Psychology*. Cambridge, 2017.

4. Coseriu E. *Sprachkompetenz. Grundzige der Theorie des Sprechens*. – Tubingen, 2018.